

Tautinės vienybės tiltai tarp Didžiosios ir Mažosios Lietuvos 1920–1921 m.

NACIONALINIO M. K. ČIURLIONIO DAILĖS MUZIEJAUS ISTORINĖ LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTŪRA KAUNE

Stende pateikiamos unikalios, niekur anksčiau neskelbtos fotografijos iš asmeninio sutuoktinių – pedagogės, visuomenininkės Honoratos Paškauskaitės-Ivanauskienės (1891–1949) ir profesoriaus Tado Ivanausko (1882–1970) – albumo. Jos pasakoja apie Šaulių sąjungos ir Lietuvių meno kūrėjų draugijos veiklą 1920–1921 m., palaikant tautinius ir kultūrinius ryšius tarp Klaipėdos krašto ir Lietuvos. Fotografijų skaitmeninės kopijas Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Istorinei Lietuvos Respublikos Prezidentūrai Kaune padovanojo Eleonora Baltuškevičienė.

Lietuvos šaulių sąjungos ir Lietuvių meno kūrėjų draugijos ekskursijos dalyviai ant Rambynų kalno. 1920 m. birželio 21 d. Portretas iš kairės stovi: vėliau iš Lietuvos, meno kūrėjų draugijos steigėjų Stasys Šilingas. Trečias iš kairės klepo prof. Tadas Ivanauskas (?). Šalia jo stovi baltas rėlis apsuptytas Honorata Ivanauskienė (?), greta jos – kairinė uniforma vilkinti Vladas Nagelskis (?), jos pusiui – šyrybę dėvinti dailininkė Antaneta Žmuidzinavičienė, jo kairėje – Marija Žmuidzinavičienė (?). Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/54

Lietuvos šaulių sąjungos ir Lietuvių meno kūrėjų draugijos narių ekskursija į Klaipėdą. Nuotrauka prie žvejų gelbėjimo stoties Mėtrėnagryje. 1920 m. birželio 22 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/50

Ekskursijos dalyviai prie garlaivo. 1920 m. birželio 21 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/52

Klaipėdos krašto likimas iki 1923 m. sukilimo ir prijungimo prie Lietuvos buvo labai sudėtingas ir politiškas opus Lietuvai. Čia kirtosi įvairūs kaimyninių valstybių politiniai interesai. Pagal 1919 m. Versalio sutartį, krašto administravimas iš Vokietijos perėjo Antantės valstybių žinion. Jų vardu Klaipėdos kraštą valdė Prancūzija. Nuo 1920 m. vasario 15 d. vadovauti šiai teritorijai paskirtas Klaipėdos krašto vyriausiasis komisaras – prancūzų gen. Dominykas Odry (Dominique Odry). Galvinti visuomeninius ir kultūrinius ryšius tarp Klaipėdos krašto lietuvių ir likusios nepriklausomos Lietuvos Respublikos ėmėsi to meto šviesiausi ir pažangiausi abiejų kraštų piliečiai ir organizacijos.

1920 m. birželio 21 d. Lietuvos šaulių sąjungos ir Lietuvių meno kūrėjų draugijos narių būrys iš Kauno išvyko į pirmąją ekskursiją Klaipėdoje. Ši kelionė tik trumpomis žinutėmis aprašyta laikraštyje „Lietuva“, tačiau privačiuose archyvuose išlikusios unikalios, niekur neskelbtos nežinomo fotografo nuotraukos yra šio gražaus ir reikšmingo bendradarbiavimo pradžios liudininės.

Lietuvos šaulių sąjunga keliautoji Mato Šalčiaus ir jo brolio Petro Šalčiaus iniciatyva buvo įsteigta Kaune 1919 m. birželio 27 dieną. Ši sąjunga buvo įkurta ir veikė pagal čekų „Sakalių“ organizacijos pavyzdį, iš pradžių ją sudarė vienas

būrys. Nuo 1919 m. rugsėjo Šaulių sąjungos vadu tapus Vladiui Putvinskii-Pūtviui (1873–1929), jos veikla apėmė daugelį pagrindinių šalies gyvenimo sričių: karinę, gyventojų fizinio lavinimo, tautinės kultūros ugdymo, ugniagesybos ir kitas. Bajoras, visuomenės ir kultūros veikėjas, knygnešys V. Putvinskis-Pūtvis siekė, kad sąjunga veiktų pagal XX a. 2 dešimtmetyje nepriklausomybės kovose su carine Rusija sėkmingai kovojusių Suomijos šaulių principus. Lietuvos šauliai globojo istorines vietas, rengė reikšmingų sukaikių minėjimus, vykdė karinę valstybės gynimo propagandą, Šaulių sąjungos veikloje aktyviai dalyvavo ir Honorata Paškauskaitė-Ivanauskienė. Ji ne kartą buvo laimėjusi Šaulių sąjungos prizus šaudymo varžybose, o 1930 m. Šaulių sąjungoje pradėjus veikti Centrinei šaulių moterų organizacijai komisijai, tapo jos pirmininke, buvo išvykusi į Suomiją užmegzti ryšių su šios šalies šaulėmis.

Fotografijose užfiksuoti įdomūs 1920 m. birželio 21 d. Klaipėdoje vykusios ekskursijos momentai – popietė prie Rambynų kalno, kur svečių laukė apie 1 000 lietuvių iš visų Mažosios Lietuvos vietovių bei Kretingos. Kauniečių ekskursantų būrys garlaiviu „Nemunas“ prie Rambynų atvyko apie 17 valandą. Šventiniame iškilmingame renginyje (vėliau tokie renginiai tapo tradiciniai) buvo sakomos patriotinės kalbos, skleidžiamos tautos vienybės idėjos. Kalbėjo Juozas Tumas-Vaižgantas, Vydonas. Susitikime dalyvavo grupė Steigiamojo Seimo atstovų. Renginio metu dainavo Klaipėdos, Tilžės ir Kauno chorai. Iškilmingai pasodintas Jaunimo ažuoliukas. Ta proga kauniečiai nusifotografavo ant Rambynų kalno. Vienoje iš nuotraukų matyti Antanas Žmuidzinavičius, Marija Žmuidzinavičienė (?), Honorata ir Tadas Ivanauskai, Stasys Šilingas bei keletas kitų ano meto žymesnių visuomenės veikėjų, kuriuos dėl blogos fotografijos kokybės sunku atpažinti.

Vakare kauniečiai išplaukė į Klaipėdą. Į juostamietį atvyko 4 val. ryto, čia tautiečių buvo gražiai priimti ir oficialiai pasveikinti. Pietavo Klaipėdos šaulių namuose. Šios valšės užfiksuotos fotografijoje. Vakare čia įvyko iškilmingas koncertas, kuriame dalyvavo Kauno chorai ir klaipėdiečių dainininkai („Telegramos. Lietuva. Kauniečių ekskursija“, *Lietuva*, 1920 m. birželio 23 d., Nr. 128 (410), p. 1).

Gražus tautiečių bendravimas nenutrūko. 1921 m. klaipėdiečių lietuvių grupė pirmą kartą susiruošė į Kauną. Laikraštyje „Lietuva“ ta proga buvo paskelbta

Pirmasis Klaipėdos krašto lietuvių apsilankymas Kaune. Klaipėdiečiai iškilmingai sutinkami Kauno geležinkelio stotyje. 1920 m. gegužės 15 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/57

Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos lietuvių ekskursijos dalyvių susikimas, valės ir sveikinimo kalbos Abajūnų paviljone ant Vytauto kalno. Tikiuogi – žymus Mažosios Lietuvos visuomenės ir kultūros veikėjas Adomas Brakas (?). 1921 m. gegužės 15 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/59

Svečiai iš Klaipėdos sutinkami Kauno geležinkelio stoties perone. 1921 m. gegužės 15 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/56

Ekskursijos dalyvių susikimas ir valės Abajūnų ant Vytauto kalno. 1921 m. gegužės 15 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/58

žinutė, kad 1921 m. gegužės 15 d. (per Sekmines) iš Mažosios Lietuvos atvyksta apie 100 ekskursantų. Kauną jie turėjo pasiekti ne garlaiviu, kaip buvo planuota anksčiau, bet traukiniu, apie 10.30 val. ryto. Gražiai sutikti svečius buvo kviečiamos visos organizacijos ir kauniečiai. Atvykėlius planuota pasitikti kuo iškilmingiau, gyventojų buvo prašoma pagalbos juos priimant ir apnakvindinant (*Lietuva*, 1921 m. gegužės 15 d., Nr. 106 (633), p. 4). Svečiams tinkamai sutikti net buvo sudaryta komisija iš įvairių organizacijų atstovų, jai vadovauti paskirtas dailininkas A. Žmuidzinavičius.

Gegužės 15-ąją pasitaikė be galo gražus oras, Kaune buvo jaučiami šventiška nuotaika. Geležinkelio stoties aikštė buvo pilnut pilnutėlė pasitinkančiųjų, čia taip pat stovėjo apie 40 svečiams vežti skirtų automobilių (tai labai stebina, nes tuo metu Lietuvoje retas kuris išgalejo įsigyti mašiną – R. Š.). Iškilmingas sutikimas užfiksuotas nuotraukose. 11.10 val. atvykus traukiniui, perone grojo orkestras, buvo sakomos sveikinimo kalbos. Atvyko 106 žmonės, daugiausiai atstovai iš Klaipėdos lietuvių kultūros draugijos „Aida“, įsteigtos 1919 metais. Tarp jų buvo žymių Mažosios Lietuvos veikėjų – ilgametis „Aidos“ vadovas Adomas Brakas (1886–1952), Jokūbas Stiklorius (1871–1942) ir nemažai kitų, iš stoties svečiai automobiliais buvo nuvežti pailsėti ir papusryčiauti ant Vytauto kalno, kur ažuolių paunksnėje jų laukė valės, buvo geriama kava. Vėliau visi stebėjo kariuomenės paradą ir buvo juo sužavėti. Pietūs svečiams buvo suruošti Lietuvių klube. Čia netlio patriotinės kalbos, buvo pasisakoma už tai, kad Mažoji Lietuva

tapty šalies dalimi. Klube apsilankė ir valdžios atstovai – Ministras Pirmininkas Ernestas Galvanauskas, Krašto apsaugos ministras generolas Pranas Liatukas ir keletas kitų. Tą pačią dieną klaipėdiečiai aplankė Karo muziejų, vakare klausėsi Lietuvių meno kūrėjų draugijos surengto koncerto. Atvykėliai apnakvindinti Lietuvių moterų gelbėjimo komiteto prieglaudose patalpose, svečių namuose „Saulė“, privačiuose butuose.

Kitą dieną, gegužės 16-ąją, svečiai lankėsi dailės parodoje, važinėjo ir grožėjosi Kauno apylinkėmis, aplankė aerodromą, stebėjo Karo mokyklos sporto rungtynes, kurios vyko prie mokyklos buvusioje aikštėje, klausėsi karių dainų. Vakare Lietuvių klube, gausiai dalyvaujant kauniečiams, vyko šokių vakaras.

Gegužės 17 d., 6 val. ryte, klaipėdiečiai garlaiviu išplaukė namo. Bendravimas su tautiečiais Kaune jiems įžiebė viltį ir troškimą kuo greičiau suvienyti jėgas bendram darbui Lietuvos labui (*Lietuva*, 1921 m. gegužės 19 d., Nr. 108 (635), p. 3).

Tekstą parengė Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros Kaune rinkinių saugotoja Rita Škiudienė

Ekskursijos dalyvių pietas Klaipėdos gėlių namuose. 1920 m. birželio 22 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/55

Lietuvos šaulių sąjungos ir Lietuvių meno kūrėjų draugijos ekskursija į Klaipėdą. Ekskursijos dalyviai Klaipėdos pajūgyje. 1920 m. birželio 22 d. Fotografijos nešnomos. CDM tp 130/49

